

ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו. לכך ולבש בגדים אחרים פחותים מהן. ומפשות לשון רש"י מובן, שהם שני ענינים וטעמים: (א) זהו דין בבגדי

א. "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה גו", ובפרש"י על "ופשט את בגדיו" (לאחר שפרש "אין זו חובה אלא דרך ארץ") מבאר הטעם: "שלא

(1) פרשנו ו.ד.

(2) ברמב"ן כאן הקשה על פרש"י, דמג"ל ש- אינה חובה אלא רק דרך ארץ. וכבר האריכו במפרשי רש"י בתיורצים שונים. ובפשות יש לומר: אם ישנו חיוב ללבוש "בגדים אחרים, פחותין מהן" עבור הוצאת הדשן (כדי שלא ללכלך הבגדים שמשמש בהן תמיד), למה לא מצינו ציווי מפורש ע"ז בפרשת תצוה (כת, ב"ד) וכיו"ב (במקום צוואת עשיית בגדי כהונה), שצריכים לעשות עוד סוג בגדים לבני

אהרן, פחותים משאר הבגדים (בשכיל הוצאת הדשן)??

ומזה מכריח רש"י ש"אין זה חובה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד".

(3) בדפוס ראשון ודפוס שני ובכתי" תימן ליתא תיבת "תמיד". וראה לקמן סעיף ג.

(4) בא' מכת"י רש"י (שתח"י) הוא בשינוי סדר: אין זו חובה אלא דרך ארץ בגדים שישל בהם קדירה לרבו אל ימוזג כוס לרבו שלא ילכלך בגד בדשן שהוא משמש בהן תמיד לכך ולבש כו'.

(5) מלשון רש"י בש"ס בכ"מ [בפרש"י יומא (כג, ב ד"ה תלמוד לומר) "אחרים פחותין מהן . .

ואין דמיהו יקרים שהאפר מלכלכם כשנושא חוץ למחנה גנאי למלך שיהא משמש בהן על המזבח בעבודת אכילה": (שם ד"ה אל ימוזג) "לפי שנת- עשנו ונתלכלכו בכישול קדירה אי כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד המלך לשרת בהן שירות אחר": ובשבת (קיד, רע"א) "הזיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדים החשובים שעובד בהם עבודת אכילה ושת"י כגון קיסור וניסוך" — משמע, שהוא טעם וענין אחד (וכמ"ש גם בפרש"י דלקמן הערה 13). אבל מסידור דברי רש"י בפירושו ע"ה" (וראה הערה שלפנ"ו) משמע שהם שני פרטים. וראה בארוכה מפרשי רש"י כאן.

(*) בכמה מפרשים (ראה רא"ס. ביאורי מהרא"י. ס' זכרון. גרא) הביאו כאן דרשת התור"כ (עה"פ) וסוגיית הגמ' יומא כג, ב ובפרש"י שם ד"ה הכי גרסינן: "יכול שמטיל עליו חובה לשנות בגדיו בין תרומה להוצאה אם בא להוציא דשן שעל התפוח אחר ההרמה מיד כדרך שהיא חובה על כהן גדול בחמש עבודות שביום הכפורים שמשנה בגדיו . . ראשונה בבגדי זהב שני' בבגדי לבן . . אף זה ישנה וזה שאין לו לשנות מבגדי לבן לבגדי זהב שהרי הדין הוא כו' ישנה בבגדי קודש שהרי בהן . . וילבש בגדי חול שלו ויוציא הדשן, ת"ל בגדיו בגדים (שגם אלו צריכים להיות בגדים קדושים) — ומה ת"ל אחרים פחותין מהן, כמפורש שם בארוכה.

אבל דוחק לפרש ברש"י ע"ה"ת שהקס"ד לומר שחובה לשנות בגדיו הוא לפ' דמצינו עדי"ז בכה"ג ביוה"כ שמשנה בגדיו, דבר שלא ידענו כאן בפשוטו של מקרא, וכן אין רמז בפרש"י להדיק והלימוד דגוש בגדיו בגדים, בגדי קודש כו'.

(**) להעיר מירושלמי חגיגה פ"א ה"א: ולבני אהרן תעשה כתנות (תצוה כת, מ) רבנן אמרו שתי כתנות לכאוי"א כו'.

פרש"י עה"ת בא לפרש פשוטו של מקרא ולא להעתיק דרשות ופירושי חז"ל, ובשביל פירוש הכתובים לכאורה די בטעם הא', "שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד".

לכאורה אפשר לתרץ שטעם זה בא לבאר הדין (שהביא רש"י בסוף דבריו) "ולבש בגדים אחרים – פחותים מהן", שלכאורה זהו מצד הטעם השני, שאינו דומה סוג הבגדים שמוזג בהן כוס לרבו לסוג הבגדים שמבשל בהם קדירה (משא"כ לטעם הא', שנוגע רק שלא יהיו אותם הבגדים ממש) (כדי שלא יתלכ- לכו)¹⁰, לכאורה אפשר שיהיו אותו הסוג כו'.

אבל אין לומר כן, כי:

א) מזה שרש"י צירף הטעם השני וכתבו בהמשך לטעם הראשון, ובד"ה "ופשט את בגדיו" נורק בסיום הפירוש כ' "לכך ולבש בגדים אחרים פחותים מהן", משמע, שגם הטעם השני בא לבאר (לא זה ש"ל ולבש בגדים אחרים, פחותים מהן", אלא זה ש"ופשט את בגדיו".

ב) לכאורה, גם לטעם הא' מובן אמאי צ"ל בגדים "פחותים מהן", דכיון שבהוצאת הדשן מתלכלכים הבגדים, מסתבר שהבגדים שלובשים אז הם "פחותים מהן"¹⁰.

ב. ונ"ל בפשטות, שבהוספת הטעם השני בא רש"י לתרץ קושיא בפשוטו של מקרא כאן:

כהונה, שאין ללכלך (בהוצאת הדשן) את הבגדים, "שהוא משמש בהן תמיד" (ע"ד המפורש לעיל, שבגדי כהונה צ"ל, "לכבוד ולתפארת"). (ב) דין בעבודת הכהונה, שאין לעשות עבודה שהיא בדוגמת "מזיגת כוס לרבו" בבגדים אלה שעושה בהם עבודה פחותה ("בישל קדירה לרבו").

ויש לעיין אמאי הוזקק רש"י, שאינו ספר של טעמי המצוות ולא בא אלא לפרש פשוטו של מקרא, להביא שני טעמים אלה?

בנוגע לטעם הא', יש לומר בפשטות, שהוא מוכרח מאריכות לשון הכתוב "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", דלכאורה תמוה, למה לא הסתפק הכתוב ב"ולבש בגדים אחרים" שמוזה כבר יודעים שצריך לפשוט את בגדיו שלבש מקודם – ו"ופשט את בגדיו" למה ל?

ומזה מוכח, שטעם לבישת בגדים אחרים הוא כדי שלא ללכלך הבגדים הקודמים, ונמצא, שעיקר ההדגשה בכתוב כאן היא (לא לבישת בגדים אחרים, אלא) פשיטת הבגדים הקודמים.

אבל אינו מובן – למה מוסיף רש"י גם טעם שני, "בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו"?¹¹

נאף שטעם זה מקורו בגמרא, הרי

(6) תצוה כה, ב.

(7) ראה משכיל לדוד כאן.

(8) בא' מכת"י רש"י שתח"י ליתא.

(9) יומא כג, ב. שבת שם (כתנא דבי רבי ישמעאל). ולהעיר שנשבת שם, "לימדך תורה דרך ארץ" הוא בדברי תנא דבי רבי ישמעאל עצמו.

(10) וראה הערה 5.

(11) וגם שלפ"ז הרי הוצרך להיות המשל בסדר הפוך, וכמו שהאריכו במפרשים כאן (ראה ספר זכרון. חידושי ופירושי מהר"ק. משכיל לדוד. ועוד. וראה גר"א כאן).

עבודות שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים לפי שאינו דרך ארץ שימוזג כוס לרבו בכגדים שבישל בהם קדירה לרברו¹⁷].

ג. וכדי לתרץ קושיא זו הביא רש"י את הטעם השני (המשל) ד"בגדים שבישל בהן כו' אל ימוזג בהן כוס כו'":

מצד הטעם הא' "שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד", הי' מקום לומר שגם הרמת הדשן תיעשה באותם הבגדים שבהם מוציא את הדשן. ומדויק היטב בלשון רש"י "שלא ילכלך . . בגדים שהוא משמש בהן תמיד", היינו, שכאן אין הדיוק על השימוש שבו איירי בקרא כאן (הרמת הדשן), אלא קאי על שאר עבודות המקדש, "שמשמש בהן תמיד".

והטעם שגם הרמת הדשן נכללת בשאר עבודות המקדש בענין זה, שאינה נעשית בהבגדים שמוציא בהן את הדשן, מובן ע"פ המשל ד"בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרברו":

א' החילוקים בין בישול קדירה

פסוק זה ע"ד הוצאת הדשן בא בהמשך לדין תרומת הדשן שבפסוק הקודם¹² – "ולבש הכהן מזו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח". ומשמע, שעיקר הזהירות בפשיטת הבגדים בשביל הוצאת הדשן הוא בגלל הבגדים (מזו בד ומכנסי בד) שהי' לבוש בהם בעת הרמת הדשן.

ותמוה: איך אפשר לומר שטעם פשיטת בגדיו לפני הוצאת הדשן הוא כדי שיהיו נקיים בעת שמשמש בהן, והרי גם בעת שמשמש בעבודת הרמת הדשן קיים החשש של לכלוך הבגדים.

ואע"פ שאינו דומה חשש הלכלוך בהרמת הדשן לכללוך הבגדים בהוצאת הדשן, וכמ"ש בפרש"י לש"ס¹³ ד"גבי הוצאת הדשן . . הבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום . . אין שם לכלוך בגדים – מ"מ מוכן, שבערך לשאר עבודות המקדש, אין הרמת הדשן מלאכה "נקי" כ"כ, וא"כ אמאי לא יפשוט את בגדיו (שעושה בהם שאר עבודות) גם בשביל הרמת הדשן.

[ולהעיר שלדעת הרמב"ם¹⁴ גם הרמת הדשן היא בבגדים פחותים¹⁵, וז"ל¹⁶: "ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר

(12) פרשתנו שם, ג.

(13) יומא יב, ב ד"ה את השחקין.

(14) וכן לדעת החינוך מצוה קלא.

(15) ורש"י יומא שם שולל זה.

(16) ה"ל תמידין ומוספין פ"ב ה"י. וראה

בארוכה בנ"כ (כס"מ, לח"מ, מ"מ ועוד – במקור

ופי' דברי הרמב"ם).

(17) מלשון החינוך משמע, דשניהם (הוצאת הדשן והרמת הדשן) צ"ל (בבגדים פחותים, ושניהם) בבגדי כהונה, וברמב"ם ה"ל תמידין ומוספין שם ה"ד יטו לא הזכיר בגדי כהונה בנוגע להוצאת הדשן. וראה כס"מ ומל"מ שם ה"י. ובמאירי (וראה גם ריטב"א) יומא שם בשם יש מכריעין, דגם להסוכרים שאף תרומת הדשן היא בבגדים פחותים, מ"מ, אותן שבהוצאה צריך שיהיו פחותין יותר. וברמב"ן ובר"י בכור שור פרשתנו עה"פ, דהוצאת הדשן הוי בבגדי חול. וראה בכל הג"ל אנציקלופדי תלמודית ערך דישון מובח החיצון. וש"נ.

השימוש. כלומר: מזיגת כוס אינה רק סיום וגמר השימוש, אלא היא חלק עיקרי מהשימוש עצמו [וכמובן גם משימוש יעקב ליצחק, ש"ויגש לו ויאכל (ואח"כ) ויבא לו יין וישת"20] ואילו בישול קדירה תוכנו רק הכנה²¹ דהכנה לכללות השימוש.

וזהו החילוק בין הרמת הדשן והוצאת הדשן: הרמת הדשן היא מצוה בפ"ע, סיום²² וגמר מצות הקרבן, והיינו דבהשימוש דעבודת הקרבן גופא ה"ז הגמר והשלימות שלו²³, ואילו הוצאת הדשן אינה אלא מכשיר דמכשיר, בשביל שיהי' מקום פנוי למערכה על המזבח²⁴.

ועפ"ז מובן, שבזה שרש"י מוסיף „בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו" בא להוסיף שהטעם הוא לא רק בשביל לכלוך בגדי כהונה, שהרי בכמה עבודות החל משחיטת הקרבן, קבלת הדם, זריקת הדם והקטרה וכו', יש מקום ואפשר שיתלכלכו בגדיו, וכ"ש וק"ו תרומת הדשן שבכתוב הקודם –

אלא שבעבודה שהיא לפני רבו ותוכנה הוא גדר השירות לרבו, לא

ומזיגת כוס הוא, דבישול קדירה אינו בפני רבו אלא במקום אחר, ואילו מזיגת כוס לרבו היא בפניו.

וזהו החילוק בין הרמת הדשן והוצאת הדשן, דאף שבשניהם נוטלים את הדשן מעל המזבח, הרי בהרמת הדשן נאמר „ושמו אצל המזבח", ואילו הוצאת הדשן היא „אל מחוץ למחנה אל מקום טהור".

ולכן, כיון שהרמת הדשן היא „בפני רבו", צ"ל בבגדים חשובים, כמו מזיגת כוס, ואילו הוצאת הדשן אל מחוץ למחנה אף שהתחלתה היא „בפני רבו", נטילת דשן מעל המזבח²⁵, הרי עיקרה הוא כמו בישול קדירה, דבר הנעשה שלא בפני רבו²⁶, ולכן נעשה בבגדים פחותים יותר.

ועוד זאת: בישול קדירה ה"ה הכנה לשימוש רבו, משא"כ מזיגת כוס ה"ז גוף

(18) ובפרט לדעת רש"י (כאן) שלקחתו מעל המזבח, משא"כ לדעת הרמב"ם (שם ה"ג"ד) וה"חניך (שם), שתחלה מורידים מעל המזבח ואח"כ ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר, ו"אין הוצאתו לחוץ עבודה" (רמב"ם שם הט"ז). ולהעיר ש"מ ברמב"ם (שירי קרבן לירושלמי יומא פ"ב ה"א ד"ה הוציא) שבהורדה צריך בגדי כהונה ולא להוצאה. וראה אנציקלופדי תלמודית שם. הר המורי' לרמב"ם שם סק"מ. ואכ"מ.

(19) ועפ"ז, הרמב"ן ש"כ במלחמות (ריש יומא) דדיושן מזבח הפנימי ודיושן המנורה ביהכ"פ לא היו ע"י הכהן גדול – כי אז ה' צריך ללבוש בגדי זהב פחותים, דבגד שבישל קדירה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו, צ"ל דהוא ע"פ שיטת הרמב"ם הנ"ל דס"ל שגם הרמת הדשן צ"ל בבגדים פחותים מצד זה דבגדים שבישל בהם קדירה לרבו כו'. וקצת משמע כן מלשון הרמב"ן עה"ת שהוא במושב זקנים ובטור הארוך כאן.

(20) תולדות כו, כה.

(21) וזה נעשה שם (שם, יד) ע"י רבקה.

(22) להעיר מריטב"א יומא כד, א ד"ה ולוי

אמר „אף היא (תרומת הדשן) עבודה שאין אחרי' עבודה בענינה דאלו הוצאת הדשן מילתא אחרית היא דלא חשיבא עבודה כולי האי". וראה תו"י שם ד"ה רבי: לרבות: ואימא. ועוד.

(23) להעיר משניני הלשונות בפרש"י בש"ס (הנ"ל הערה 5) „בעבודת אכילה", „שירות אחר", „עבודת אכילה ושתי' כגון קיסור וניסוך". ואכ"מ.

(24) ראה מל"מ שם ה"ג. וראה אנציקלופדי תלמודית שם בתחלתו.

שבחמורות . . הרי הן שוין²⁸, הרי עבודה ושירות להקב"ה צ"ל לא רק במצות בפועל אלא גם בההכנה והכנה דהכנה דהמצוה, וכדאיתא בגמ'²⁹ „כמה גדולים מעשה חייא“, שהוא בעצמו התעסק לא רק בעצם הלימוד עם תלמידים אלא עשה בעצמו את כל ההכנות והכנות להכנות, שבצעמו זרע פשתן „ומגדלנא“³⁰ נישבי (מקלע אני מכמורת) וציידנא טביא (צביים) . . ואריכנא מגילתא (ומתקן אני קלפים) . . וכתיבנא חמשא חומשי (תורה) לחמשא ינוקי כו“.

ועוד זאת, שעשה הכל באותה המסירה ונתינה כמו להמצוה עצמה.

והדרך שיתכן זה הוא מצד גודל ביטולו לרצון העליון. דחילוקי דרגות, בין מצוה להכשר מצוה והכשר דהכשר, שייכים בהיותו בהרגשתו מציאות בפ"ע, דהגם שהוא מציאות דקדושה, מ"מ מר"גיש את מציאותו, ומצד זה, בהכשר אינו מרגיש חשיבות ותכלית כמו בגוף קיום המצוה, כי דוקא ע"י המצוה נעשה ציווי וחיבור עם הקב"ה, כברכת כל המצות „אשר קדשנו במצותיו וצונו“;

אבל מצד רצון הקב"ה אין חילוק בין המצוה גופא (שע"י ממשיכים אלקות) והכשר מצוה³¹.

וכאשר האדם הוא בביטול גמור

נחשב ללכלוך, ולא חל ע"ז שם לכלוך, דאדרבה, זהו תוכן השירות לרבו:

משא"כ בעבודה שאינה בפני רבו ותוכנה הוא רק הכשר דהכשר, חל ע"ז שם לכלוך.

ד. מיינה של תורה שבפירוש רש"י:

לכאורה לפי דברי רש"י דרוש ביאור: מכיון שהוצאת הדשן היא בדוגמת בישול קדירה, מאי טעמא נעשית היא ע"י אותו הכהן „המוזג כוס לרבו“, הרי ע"ד הרגיל ובפשטות הרי הם נעשים על ידי שני סוגי עבדים, והמבשל קדירה אינו העבד והמשרת המוזג כוס לרבו.

ולפ"ז לא רק שהי' צ"ל בבגדים אחרים אלא הי' ראוי שיעשה ע"י כהן אחר [וכמו שמצינו דעת רבי אליעזר דמפרש³² „אחרים והוציא לימד על הכהנים בעלי מומין שכשרין להוציא הדשן“].

וחזינו מהא, דהגם שהן שתי עבודות שונות, מ"מ ראוי לאותו הכהן לעשות את שניהם.

ויש לומר שבזה יש הוראה בעבודת כאריא מישראל, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש³³, בשירותו לקונו³⁴:

א) בנוגע לעצמו, נוסף על ההוראה הכללית ד, „לא תהא יושב ושוקל מצותי של תורה . . קלה שבקלות . . וחמורה

(25) יומא כג, ב.

(26) יתרו יט, ו.

(27) ענין דשן (תרומת הדשן והוצאת הדשן) ע"ד החסידות – ראה סדור ד"ה להבין ענין תרומת הדשן (ל, ג ואילך). אוה"ת בשלח (ע' תלה"ו. ס"ע תנב ואילך. ע' תסג). פרשתנו (כרך ג) ע' תתא"ב. ד"ה ולבש תרס"ח (סה"מ תרס"ח ע' קמו ואילך). לקר"ש חכ"ה ע' 134 ואילך.

(28) תנחומא עקב ב.

(29) כתובות קג, ב. ב"מ פה, ב (מע"י).

(30) כתובות שם ופרש"י. ועד"ז בב"מ שם.

(31) כדברי אדה"ז (לקו"ת שלח מ, א) „בחי' ב' (במצות) נק' מצות המלך בלי טעם גם אלו לא

הי' נעשה היחוד ועכ"ז כמו אלו נצטוו לחטוב עצים" ע"ש.

ואף שזוהי ירידה גדולה ביותר עבורו, שעוסק עם זה שלע"ע כל מה שיכול לפעול עליו הוא לא בענין תורה ומצות בפועל אלא רק הכנה והכשר בלבד (ענין של סור מרע וכיו"ב), הרי דוקא מצד זה נקרא בשם כהן בשלימות, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש",

והיינו שעושה השירות להקב"ה כמו שהקב"ה עושה – וכמו שה' ביצי"מ, "וארד להצילו מיד מצרים"³⁴, שהוציאנו ה' ממצרים, "לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו . . אני ה' אני הוא ולא אחר"³⁵,

וכן תהי' לנו, שהקב"ה בעצמו אוהו כיד כאו"א – "איש איש ממקומו" – ומר-ציאו מן הגלות וכמ"ש³⁶ "ושב ה"א את שבותך", בניסן זה ממש, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאלי³⁷.

(משיחת ש"פ צו תשל"ב)

לרצון העליון למעלה מטעם ודעת אין נפק"מ באיזה דבר הוא רצון העליון, ועושה ומעשה בהכשר מצוה כמו בגוף המצוה³².

(ב) ואותו הדבר הוא גם בעבודה עם הזולת: יכול אדם לעשות "חשבון" שהוא יעסוק רק בהשפעה על יהודי כזה שהוא "במקום רבו", בד' אמות של ביהכנ"ס וביהמ"ד, אבל להשפיע על יהודי הנמצא "מחוץ למחנה" אין זה תפקידו.

והיינו שאף שזהו דבר נחוץ וחשוב כו', הרי זה שייך לכהנים אחרים: מקומו – עבודתו והתעסקותו – הוא אצל רבו.

ולמדים מפרש"י הנ"ל, שאותו העבד המוזג כוס לרבו הוא עצמו צריך ללכת חוץ למחנה³³ ולעשות עבודתו שם.

ואופן עבודתו הוא – שצריך להלביש את עצמו ב"בגדים אחרים" – פחותים מהן, ולא כבגדים שבהם עובד עבודתו בפנים, והיינו שצריך להתלבש בלבושי המתברר ולעסוק ולדבר עמו, כפי ערכו ודרגתו.

(34) שמות ג, ח.

(35) הגש"פ ד"ה יוציאנו. וראה בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת) המקורות והפירושים בזה. וש"י.

(36) נצבים ל, ג וכפרש"י.

(37) דעת ר"י ר"ה יא, א. וכן סתם בשמו"ר פט"ו, יא.

(32) ראה בכל הנ"ל לקו"ש ח"י ע' 384 ואילך. חכ"ב ע' 12 ואילך.

(33) להעיר ממ"ש הרמב"ם שם הי"ד, ש"מ – עולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן ובהט"ו שם ש"אין בע"מ מוציאין אותו" – אע"פ שלא הי' ע"ז "פיוס" וגם "אין הוצאתו לחוץ עבודה".

שבת הגדול

כשראו כן המצריים היו רוצים לקום ולנקום מהם, והיו מעיהם מחותכין ובאש נדעכין ונדונין ביסורים וחליים רעים ומרים, ולא הזיקו לישראל, ועל שם שנעשו בו נסים לישראל באותו שבת שלפני הפסח נקרא שבת שלפני הפסח שבת הגדול".

ולפי נוסחאות אלו מובנת מעלת הנס שנעשה בשבת זו, שבנ"י ניצולו מסכנת נפשות (ולנוסחא שהביא רש"י, נוסף על שבנ"י לא ניזוקו, עוד זאת, שהמצריים נידונו ביסורין וחליים רעים ומרים).

והנה בהנוסח שבטור צ"ב, שלא הביא שהמצריים רצו להרגם, והקב"ה עשה להם נס והצילם (וכן לא שהמצריים נידונו ביסורים), כ"א רק ש"לא היו רשאים לומר להם דבר" – וא"כ עיקר הנס חסר מן הספר.

ב. ויש לבאר זה ע"פ ההוספה ב' לשון הטור על לשון הראשונים הנ"ל (בשם המדרש), "ושאלו המצרים למה זה לכם השיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו", דלכאורה ל"ל לפרש ש' אמרו פרט זה להמצרים – הרי בלא"ה (גם לפי הנוסח בבעלי התוס' ובספרי רש"י) מובן מאליה דמה שאמרו שהולכים לשחוט את אלקיהם ה' לקיים ציווי ה' (ולא סתם לעורר קנאת המצרים) – ולמה מפרט הטור פרט זה?

א. כתב הטור: "שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור . . . ופסח שיצאו ישראל ממצרים ה' ביום ה' . . . ונמצא שיר"ד בחודש ה' שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול".

והנה תיאור נס זה הובא בפירוש רבותינו בעלי התוס', אבל שם איתא "כשראו המצרים כשלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגן כי יראתם של מצרים ה' בהמות ועשה להם הקב"ה נס וניצולו ולכך קרוי שבת הגדול מפני גדול (גודל) הנס". ובספרים מבית מדרשו של רש"י איתא: "ומקחו של פסח מבעשור ה' בשבת שלפני הפסח, אמרו ישראל הן נובח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו אמר להם הקב"ה עתה תראו הפלא אשר אעשה לכם, הלכו ולקחו איש את פסחו להיות להם למשמרת עד ארבעה עשר יום,

(1) או"ח סי' תל.

(2) בא יב, ג (בשם המדרש).

(3) ספר האורה ח"ב סי' סב. ועד"ז הוא

בסידור רש"י סי' שנב. ספר הפרדס לרש"י ע' שמג. ועוד (ראה הגש"פ הגדה שלמה (להר"מ כשר) במבוא פ"ב).

(4) ל' הכתוב (בדברי משה) – וארא ת, כב.

(5) בלבוש או"ח שם בהביאו טעם הנ"ל (שבטור) האריך וכתב: ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וגררוהו על הקרקע לבותו לעיני